

Deutsch-Ukrainische
Industrie- und Handelskammer
Німецько-Українська
промислово-торговельна палата

Legal Update

ПЕРСПЕКТИВИ ОТРИМАННЯ КОМПЕНСАЦІЇ БІЗНЕСУ ЯКИЙ ПОСТРАЖДАВ ВІД ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Військові злочини, вчинені російською федерацією в Україні, є безпрецедентними з часів Другої світової війни. Щодня від обстрілів гинуть десятки мирних жителів, руйнується українська інфраструктура, знищується рухоме та нерухоме майно фізичних та юридичних осіб. Метою аналізу є вивчення проблем з обліку збитків суб'єктів господарювання та можливості отримання відшкодування завданих збитків.

ОЦІНКА ЗБИТКІВ

Бізнес-збитки можна класифікувати за такими характеристиками:

- знищене чи пошкоджене майно;
- упущена вигода від неможливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності;
- втрати від неоплачених товарів, робіт і послуг, наданих та спожитих на тимчасово окупованих територіях.

Постановою Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 року № 326 затверджено «Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні збройною агресією Російської Федерації», яким передбачено порядок визначення шкоди та збитків, яких завдано Україні. З 19 лютого 2014 року Україна зазнала збройної агресії з боку Російської Федерації.

Підпунктом 18 пункту 2 Постанови КМУ № 326 визначено, що визначення шкоди та збитків здійснюється окремо за таким напрямом: економічні втрати підприємств (крім підприємств оборонно-промислового комплексу), у тому числі господарських товариств, - напрям включає втрати підприємств усіх форм власності внаслідок знищення та пошкодження їх майна, втрати фінансових активів, а також упущену вигоду від неможливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності.

Згідно Постанови КМУ № 326 основними показниками при оцінюванні є:

- вартість втраченого, знищеного чи пошкодженого майна державних підприємств, у тому числі господарських товариств, у статутному капіталі яких державі належить 50 та більше відсотків акцій (часток, паїв);
- вартість втраченого, знищеного чи пошкодженого майна підприємств недержавної форми власності;
- вартість втрачених фінансових активів державних підприємств, у тому числі господарських товариств, у статутному капіталі яких державі належить 50 та більше

відсотків акцій (часток, паїв);

- вартість втрачених фінансових активів підприємств недержавної форми власності; упущена вигода державних підприємств, у тому числі господарських товариств, у статутному капіталі яких державі належить 50 та більше відсотків акцій (часток, паїв);
- упущена вигода підприємств недержавної форми власності;
- втрати державних підприємств, у тому числі господарських товариств, у статутному капіталі яких державі належить 50 та більше відсотків акцій (часток, паїв), від неоплачених товарів, робіт і послуг, наданих та спожитих на тимчасово окупованих територіях;
- втрати підприємств недержавної форми власності від неоплачених товарів, робіт і послуг, наданих та спожитих на тимчасово окупованих територіях.

Визначення збитків суб'єктів господарювання здійснюється відповідно до методики, затвердженої спільним наказом Міністерства економіки з Фондом держмайна та Міністерством реінтеграції від 18 жовтня 2022 року № 3904/1223. Ця методика використовується для оцінки (визначення розміру) фактичних збитків, завданих підприємствам, установам і організаціям, іншим суб'єктам господарювання всіх форм власності внаслідок втрати, знищення чи пошкодження майна, пов'язаних зі збройною агресією російської федерації. Також, цією методикою визначено оцінка (визначення масштабів) упущеної вигоди, спричиненої неможливістю або перешкоджанням провадженню господарської діяльності конкретного суб'єкта господарювання, а також оцінка необхідності відновлення майна суб'єкта господарювання.

Для збору доказів заподіяння шкоди суб'єкту господарювання рекомендовано вжити таких заходів:

1. Визначити опис втраченого, пошкодженого чи знищеного майна (акт опису такого майна). Підготувати бухгалтерський баланс, в якому зазначено, що майно знаходиться на балансі підприємства.
2. Перевірити наявність документів про право власності (технічні документи на майно, техпаспорт БТІ, обладнання, паспорт транспортного засобу тощо).
3. Документально підтвердити факт пошкодження або знищення майна та отримати:
 - Акт про пожежу за підписом представників комісії з ДСНС. У акті повинна бути вказана причина пожежі.
 - Витяг з ЄДРДР про порушення кримінальної справи за ст. 438 (Порушення законів та звичаїв війни). У матеріалах

справи необхідно щоб були фото та відеоматеріали пошкодженого майна та опис місця події з зазначення причин пошкодження майна.

4. Оцінити збитки корпоративного майна та економічні втрати. Для проведення оцінки необхідно подати заявку на проведення оцінки до органів місцевого самоврядування та обласних державних (військових) адміністрацій або провести незалежну оцінку експертною організацією.

5. Розпочати вибухотехнічну перевірку для встановлення фактичних даних (обставин), що мають значення для ідентифікації вибухового пристрою в цілому або його фрагментів, складових частин вибухового пристрою, групової приналежності та єдиного джерела обставин вибуху.

6. Забезпечити внесення відомостей про факти заподіяння майнової шкоди до Державного реєстру майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних та диверсійних актів внаслідок військової агресії російської федерації. Для цього необхідно звернутися до Міністерства інфраструктури України та зробити відповідний запит на інформацію.

ШЛЯХИ ВІДШКОДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗБИТКІВ В УКРАЇНІ

Інвестиційний арбітраж

Інвестиційний арбітраж вирішує спори між іноземними інвесторами та державами за двосторонніми інвестиційними угодами. Його перевага в тому, що інвестори можуть звертатись до арбітражу без потреби звернення до національних судів.

Україна мала угоду з Росією від 1999 року про захист інвестицій, яку розірвала в червні 2023 року. Згідно з положеннями статті 14, Угода буде діяти до 2033 року (протягом 10 років з моменту розірвання), тож за таких обставин, потенційний заявник може скористатися даним варіантом арбітражних процесу в обмежений строк.

Інвестиційні арбітражі є двох видів: 1) інституційний (постійно діючий заснований відповідно до Вашингтонської конвенції про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами від 1965 року) та ad hoc (збираються під вирішення конкретного спору відповідно до Арбітражного регламенту Комісії ООН з права міжнародної торгівлі (UNCITRAL) при Постійній палаті третейського суду (PCA) в Гаазі). Більшість угод передбачають доарбітражний період врегулювання (3-6 місяців) для мирного вирішення спору. У випадку ініціювання інвестиційного арбітражу, розгляд спору триває 1,5-3 роки і може коштувати близько 5-7 мільйонів доларів США (інституційні арбітражі) або 2-3 мільйони (ad hoc), з додатковими витратами на правничу допомогу від 500-600 тисяч доларів.

Наразі є ухвалені рішення на користь кримських компаній, наприклад, "Нафтогаз України" (5 млрд доларів), ТОВ "Стабіль" і "Рубенор" (34,6 млн доларів) та Аеропорту Бельбек.

Міжнародний компенсаційний фонд створений під егідою Ради Європи

16 квітня 2024 року на 10 засіданні Парламентської Асамблеї Ради Європи прийнято Резолюцію 2539 (2024) щодо підтримки відбудови України (надалі - Резолюція).

Під егідою Ради Європи був створений міжнародний компенсаційний фонд для відшкодування збитків, завданих Російською Федерацією у зв'язку з її агресією проти України. Цей фонд працює через механізм, відомий як Реєстр збитків, спричинених агресією РФ проти України (надалі – RODU), заснований у Гаазі.

RODU займається збором і документуванням претензій щодо шкоди, завданої внаслідок війни. Його завдання включають визначення категорій претензій, процедури отримання, обробки та реєстрації претензій, а також вимоги до доказів. Керівництво RODU складається з Виконавчого директора та Ради, яка затверджує правила і регулює діяльність реєстру.

RODU є першим етапом у створенні міжнародного компенсаційного механізму, який включатиме як комісію з розгляду претензій, так і компенсаційний фонд для виплати відшкодувань постраждалим сторонам. Цей механізм забезпечить структурований спосіб оцінки та відшкодування збитків, завданих різними сторонами через незаконне вторгнення Російської Федерації в Україну.

Оскільки вже створений реєстр збитків є складною процедурою, яка документує збитки, завдані українським активам під час підготовки до подання міжнародних претензій, країни, які заморозили активи Росії, повинні передати ці активи до міжнародного компенсаційного фонду. Для належного розгляду скарг необхідно створити міжнародну комісію з розгляду позовів про відшкодування збитків у реєстрах.

Щоб подати документи для отримання компенсації через Реєстр збитків, спричинених агресією РФ проти України (RODU), слід дотримуватися таких кроків:

1. Збір необхідних документів та доказів: необхідно підготувати всі документи, що підтверджують претензію, включаючи договори, фінансові звіти, фотографії, відео, свідчення та інші докази, що підтверджують завдані збитки.

2. Заповнення форми претензії: заповнити відповідну форму претензії, яка буде доступна на офіційному веб-сайті RODU. Вона повинна містити детальну інформацію про завдані збитки та підтверджуючі документи.

3. Подання претензії: необхідно подати заповнену форму претензії та всі супровідні документи до RODU. Це можна зробити онлайн через офіційний веб-сайт RODU або через поштове відправлення.

4. Верифікація та обробка претензії: Після подання претензії, RODU проведе перевірку поданих документів і доказів. Виконавчий директор RODU буде відповідальний

за перевірку та передачу претензій на розгляд Раді RODU.

5. Розгляд та прийняття рішення: Рада RODU розгляне ваші претензії і прийме рішення про надання компенсації. В разі затвердження претензії, буде виплачена компенсація згідно з встановленими правилами і процедурами.

Загальний строк розгляду претензій може варіюватися від 1 до 2 років з моменту подання документів до виплати компенсації.

Стягнення суми збитків на підставі рішення українського суду

Одним із найочевидніших механізмів відшкодування збитків є звернення до суду. Цей спосіб захисту порушеного права доступний як юридичним, так і фізичним особам.

Короткі тези щодо таких справ:

- **Предмет позову:** Вимога про стягнення грошових коштів, які еквівалентні сумі ваших збитків.
- **Підтвердження збитків:** Суму збитків можна підтвердити шляхом проведення експертної оцінки вартості зруйнованого майна.
- **Відповідач:** РФ в особі Міністерства юстиції Російської Федерації.
- **Подача позовів:** Юридичні особи подають позови до господарського суду, а фізичні – до місцевих районних судів.
- **Судовий збір:** У цій категорії справ не сплачується.
- **Тривалість розгляду:** Загальний строк розгляду справи в середньому становить 3-6 місяців.

Реєстр судових рішень містить багато рішень, прийнятих на користь постраждалих осіб, і їхня кількість постійно збільшується.

Рішення українського суду можна виконувати примусово, накладаючи арешти на майно РФ, розміщене на території України. Також можна звертатися до іноземних судів із заявою про визнання рішення суду та його примусове виконання в країні звернення. Для успішного виконання рішення українського суду за кордоном необхідно суворо дотримуватися всіх процесуальних моментів, таких як повідомлення РФ про розгляд справи, надсилання відповідачу копії позовної заяви з додатками тощо. Це важливо, оскільки суд іншої країни не переглядатиме справу наново, а лише перевірятиме дотримання процесуальних прав відповідача. Така процедура триває щонайбільше кілька місяців і не потребує повторного судового процесу.

Цей механізм відшкодування є одним із найпоширенішим у застосуванні, оскільки Україна ратифікувала двосторонні міжнародні конвенції щодо виконання рішень іноземних судів на своїй території і може розраховувати на взаємність в інших країнах.

Законопроект №7385 від 17 травня 2022 року

Законопроект «Про відшкодування шкоди, заподіяної жертвам збройної агресії Російської Федерації» передбачає можливість відшкодування шкоди, заподіяної комерційними структурами.

Проектом закону передбачено, що відшкодування шкоди завданої майну юридичної особи, фізичної особи-підприємця внаслідок збройної агресії Російської Федерації надається на підставі заяви про отримання відшкодування шкоди завданої майну юридичної особи, фізичної особи-підприємця (далі-заява про відшкодування шкоди юридичній особі, фізичній особі-підприємцю), яка подається особою або її законним чи уповноваженим представником до Фонду відшкодування шкоди завданої потерпілому внаслідок збройної агресії Російської Федерації.

Проте станом на сьогодні законопроект не прийнято. Законопроект «Про відшкодування шкоди, заподіяної жертвам збройної агресії Російської Федерації» не приймався з 2022 року через невизначеність щодо джерел фінансування. Оскільки, починаючи з 2024 року у світі, зокрема в Європі, почали прийматися рішення щодо залучення арештованих російських активів на відновлення України, комітети Верховної Ради України активно працюють над цим проектом з урахуванням міжнародної практики.

ВИСНОВОК

Отже, матеріал статті висвітлює механізми отримання компенсації для бізнесу, що постраждав від війни в Україні, та надає чітке розуміння доступних шляхів відшкодування збитків. Основні механізми включають звернення до національного суду, інвестиційний арбітраж та інші міжнародні компенсаційні фонди. Кожен із цих шляхів має свої особливості та вимоги, що вимагає ретельної підготовки та подання необхідних документів і доказів.

Окремо слід згадати законодавчі ініціативи, такі як Законопроект №7385, який передбачає механізми компенсації збитків для постраждалих осіб та підприємств. Хоча цей законопроект ще не був прийнятий, він відображає зростаючу увагу до питання відшкодування збитків і є важливим кроком у цьому напрямку.

Різноманітність доступних механізмів відшкодування збитків свідчить про значний прогрес у захисті прав постраждалих осіб та підприємств. Використання національних та міжнародних правових інструментів, а також підтримка з боку держави та міжнародних організацій, забезпечують ефективні шляхи для відновлення справедливості та компенсації збитків, завданих агресією РФ.

АНДРІЙ ФЕДЧУН,
ЮРИСТ, ТОВ «ШНАЙДЕР ГРУП»